Александра Ѓуркова (Скопје)

Конјункцијата во уметничколитературната проза на Блаже Конески: лингвостилистички аспекти (прилог)

1. <u>Составна / адитивна конјункција</u>

<u>И</u>

Чевли Се надевав дека ќе најдам барем и друг што треба сега да ги поправа чевлите, па јас да му се придружам како помал брат, да се јавиме заедно, **и така** покрај него, без да излегувам на прв план, да ја свршам и јас својата работа. **И** навистина, оваа моја сметка не ме изневери; јас го бев избрал правилниот пат да дојдам до чевли.

Разминување Тој човек веќе одамна не е млад. Косата му е побелена. **И** чудно, таа мала случка сега сè почесто му се јавува во споменот, иако од неа поминало толку време.

Крчмите Очите му лутеа. **И**, како што се случува често по разбудување, мислата му се вплете во нејасна слика од сништата.

<u>НИ</u>

Крчмите Му бучи во главата на Пискулиева. Каде сега? **Ни** за него нема нигде мира.

Љубов Штом не е посилна од срамотата, таа не е ни вистинска. **Ни** безнадежноста не може да ја отклони љубовта од видлива пројава.

<u>А</u>

Тихиот Дон Ако не стигнам јас, нека се распраша за тоа некој друг место мене. **А** ако некогаш случајно се најде во Лесново еднотомникот на "Тихиот Дон", ќе се знае кога и како стигнал таму.

Крчмите Ниска камена зграда, покриена со слама. **А** сламата поцрнета.

<u>ИНАКУ, ИМЕНО</u>

Крчмите Тој е **инаку** многу добро момче.

Чевли **Имено**, јас не се снебивав да го навратувам меѓу другарите почесто зборот на моите чевли, било да се жалев, било пак - што порадо го чинев - да правев смешки за своја сметка.

<u>ПРИТОА</u>

Крчмите Дозволете да се запознаеме. Франц – бивш народен учител. **Притоа** му ја задрма силно раката на Коча и гордо се испули наоколу.

Љубов Секој час неговите прсти ја прошаруваат нежно таблата, разузнавајќи ја позицијата што се менува. **Притоа** тој секогаш си свирка некаква своја мелодија.

<u>ТАКА</u>

Чевли Моја кривица беше што не се јавив веднаш кај воспитачот, да барам да ми се поправат чевлите. **Така**, во колебањето дали да му речам или не, помина можеби цел месец.

Чевли ...се плашев од онаа наша проклета интонација што се танчи опасно при крајот, па ќе излезе некако смешно, плачно, питачки, кога ќе му речам „господине!“. **И така** јас го пропуштав господинот само со неодреден, загубен поглед.

2. **ЕКСПЛИКАТИВИ**

<u>ВСУШНОСТ, ИМЕНО</u>

Изложба Така си замислува уметникот и како случајно оди да разгледува на онаа страна каде што се управуваат тие. **Всушност**, него го интересира да го чуе нивниот разговор и да види како ќе ја примат изложбава, поготово ако е и девојчето навистина учесник во неа.

Чевли **Впрочем**, ми се чини дека и Миќо сè уште останувaше со желбата да ја сретне еднаш насамо својата љубима, и тоа ми даде можност да го проценам колку тежи како противник, зашто веќе се уверував во тоа што си го помислував и порано, дека и неговата љубов е една убава перспектива.

ПО СУШНОСТ

Григор Прличев **По сушност** "Сердарот" се сврзува тесно со такви дела од приближно истото време, какви што се "Горски венец" или "Смртта на Смаил - ага Ченгиќ", иако, сосем природно, носи ред свои и формални и содржински посебни обележја.

ПАТЕМ

Кирил Пејчиновиќ И затоа веќе во почетокот на проповедта, **патем**, им споменува на верните: "нафиле си го арчите арчот", кога го празнувате сведеност со песни и бесување, "не го молите светецот, токо го налјутуете, и тој не ве измолует пред Бога и не ви поможует."

ЗАПРАВО

Заклано крувче Тој дури сега забележа дека **заправо** за сето време го држел показалецот од левата рака токму на тоа место меѓу листовите, за да не си го загуби редот во читањето.

Чевли Не е чудо, како што е прилежен во учењето, тој и сега да си ги припомнува неправилните француски глаголи, **и заправо** оттука да се објаснува неговата усредсреденост.

Потез Тоа беше **заправо** кај него старо, испитано чувство, тој ужас, но сега се будеше по нов повод.

Заклано крувче Тој беше сега опфатен само од една мисла, **поправо речено** од еден лош страв: некој сака да му ја земе Јана, некој го намислил тоа.

3. Алтернативна конјункција

ИЛИ

Потез Зар може навистина во една ваква ситуација да се таи шанса што само вешто проблемско конструирање би ја создало? **Или** го лажат очите?

4. Адверсативна конјункција

НО (СЕПАК)

Разминување Можеби не е лошо да ги разменат адресите, можеби ќе почнат да се допишуваат. **Но** нагло се откажа од таа помисла, ѝ подаде рака, ѝ заблагодари, и секој отиде на своја страна.

Средба во рајот Прво прибежиште ми беше полутемната просторија на Институтот за славистика (ул. Мишле 9). **Но** таму ме чекаше мрачната прилика на стариот библиотекар, руски емигрант, господин Бутчик.

Изложба Уметникот се прозевна, го погледна саатот како да се колеба дали и тој да си тргне со нив. **Но сепак** остана така, малце расчекорен, на средината од салата, загледан неодредено.

Чевли Јас молчев и чувствував некаква кривица дека можеби заради мене, за кого се заложи, тој ги губи своите нови чевли. **Сепак** немаше зошто да бидам незадоволен. Чевлите ќе ми втасаа токму за велигденскиот распуст...

Заклано крувче Нешто го тераше да му го каже тоа и в очи, но пак се задржуваше. **Сепак** издемна еден ваков момент да го жегне малце, ако не може веќе друго.

<u>ИАКО</u>

Изложба Уметникот ги гледа заинтересирано. **Иако** неговиот фах не е портретот, ами мртвата природа, пред неговите проникновени очи веднаш се оцртуваат неколку леки линии на наивната судбина.

Изложба Тогаш и се реши да го симне и сигурен е дека постапи право. **Но иако** сосем уверен во тоа и сега, нешто го тера пак да провери, да види да не пресилил во моментот.

<u>И ПОКРАЈ</u>

Лозје **Но и покрај тоа** Марко чувствува теснота, можеби повеќе дека се најде во ова јадно лозјенце.

<u>АМА</u>

Крчмите Сакаше да се покаже и пред нив, да го поверуваат, еве како овој непознат човек. **Ама** тие, повеќето тукашни, ниту го погледнуваа.

Крчмите Се чинеше, како навистина судбината од цел свет да е во негова волја. Само да сака. **Ама** тој е добар, тој пак нејќе да поништува.

<u>МЕЃУТОА</u>

Чевли И ако го пресечеше крпењачата просторот меѓу двата камена што го обележуваа голот, настануваше вистинско ликување. Сега, **меѓутоа**, самиот требаше да се откажам од пеналите: не можев да примам на себе одоворност да шутирам со такви чевли.

Изложба Зошто не би ги вратил да ги утеши и израдува? **Меѓутоа**, како што станува често, и ова колебање се заврши со бездејство и сѐ остана како што си беше.

<u>НАПРОТИВ, СПРОТИВНО НА</u>

Заклано крувче Погледнувајќи го така стражарот, Пискулиев можеше да заклучи дека неговото лице не издава ништо грозно, ништо што би влевало во човека особено тревога, ами **напротив**, иако строго, што е во моментов сосем разбирливо, тоа изразува извесна мерка на правичност, а од тоа повеќе на Пискулиева ништо и не му треба.

Заклано крувче Пискулиев немаше потреба, како постар и попечен, да зема извесна дистанција спрема момчето, ниту можеше да го стори тоа. **Спротивно на** надворешниот свој изглед, во душата Пискулиев малку се беше изменил од своите матурантски денови, па тоа и овозможи да се создаде меѓу двајцата контакт на врсници. **Од друга страна** крштеничето насети веднаш дека под белите коси на кумот се крие наивна детска душа. **Заправо** погрешно би било да се рече - се крие, зашто таа толку видливо се покажуваше!

<u>ПАК</u>

Чевли Дождливите **пак**, немилосрдно, ме потсетуваа дека треба да решам едно прашање што не е симнато од дневниот ред и кога немам нужда да мислам за него, - а тоа е прашањето за моите чевли.

Тихиот Дон **А пак** ако некогаш случајно се најде во Лесново еднотомникот на "Тихиот Дон ", ќе се знае кога и како стигнал таму.

<u>САМО</u>

Круша дивјачка Сега е пак пролет и сега јасно гледам како смртта го парализира она што живово тело го врзуваше за земјата и нејзините сокови. Нема веке гранчиња при врвот. Не струјат веќе таму

сокови и не се врши чудото на преобразба. **Само** при дното сиротата потемнета пењушка дава уште знаци на живот.

Пречек Ништо не се слуша, **само** тие потврдуваат нешто со главите како што дава старата такт со бастунот.

5. **КОНТИНУАТИВИ**

СЕ РАЗБИРА

Крчмите А јас те прашам - со што им се спротивстави на овие луѓе денеска? **Се разбира**, со ништо.

Чевли Порано ми ја доделуваа понекогаш честа да бијам пенали, со кои нашите игри обилуваа, а бидејќи ги изведував доста вешто, можев да постигнам и јас гол и тоа ми причинуваше, **се разбира**, посебно задоволство.

ПА

Изложба **Па** да, се ближи времето кога сите добри деца легнуваат да спијат.

Пречек **Па** мили мои, јас можев да одам во Париз, што беше за мене да појдам сега во Париз!

ЗНАЧИ

Чевли Настапи, **значи**, време кога требаше да страдам заради својот сосем невин обичај.

Крчмите На Коча му е јасно: двата пата, **значи**, се ставуваа, тие биле заправо еден пат.

МЕЃУ ДРУГОТО

Љубов Таа намера го тераше да смислува најразлични начини како да ја оствари, но на сите патишта пак му се јавуваше потребата од посредник. **Меѓу другото** му се јави мислата дали не би можело, барем засега, фотографијата да се замени со некаков цртеж.

Конјункциските средства според семантичките полиња

Адитивна конјункција

Поврзување- внатрешна и надворешна релација: и, а, ни

Експликација- внатрешна релација: имено, инаку, притоа

Егземплификација- внатрешна релација: на пример

Ефект/ последица- внатрешна релација: и така, така

Компарација, дисимилација- внатрешна релација: од друга страна

Последователна мисла- внатрешна релација: патем

Афирмација/ изјава- внатрешна релација- всушност, впрочем, заправо, по сушност, поправо речено

Алтернативна конјункција- надворешна и внатрешна релација: или

Адверсативна конјункција

Адверсативност- надворешна и внатрешна релација: но (сепак), сепак, меѓутоа, (а) пак, само, иако, и покрај

Корекција (на значењето/ во однос на претходно изнесени аргументи)- внатрешна релација: напротив, спротивно на

Континуативи

Потврдување, надополнување во контекстот- надворешна и внатрешна релација: значи, се разбира, па, меѓу другото